

היום נלמד בעזרת ה':

בבא מציעא דף פב

(בעמ' הקודם)

למדנו במשנתנו - הלווה על המשכון, שומר שכר:

שאלה: לימא מתניתין דלא כר' אליעזר: אולי נאמר שמשנתנו אינה כרבי אליעזר, וכפי שלמדנו בכרייתא - המלווה לחבירו מעות, ונתן לו הלווה משכון על ההלוואה ואבד המשכון, ישבע המלווה שלא פשע בשמירתו ויטול את מעותיו מהלווה ואינו מפסיד את החוב בגלל שהמשכון אבד, לפי שהמלווה לא לקח את המשכון כדי לגבות את חובו ממנו, אלא רק ליתר ביטחון כדי שהלווה לא יוכל להכחיש שלוה ממנו, וכיון שכן הרי שהוא שומר חנים על המשכון ולכן הוא נשבע ונוטל את מעותיו שהלווה לו, דברי רבי אליעזר.

ולדעת רבי עקיבא - יכול הלווה לומר למלווה 'הלווית לי מעות תמורת המשכון, וכיון שאבד המשכון אבדו מעותיך', והלווה לא צריך לחזיר לו את החוב.

אבל הלווה אלף זוז בשטר והניח לו משכון עליהם: אבל אם הלווה לו אלף זוז וכתב שטר על ההלוואה, וגם נתן לו הלווה משכון על ההלוואה, לדעת כולם אם אבד השטר אבדו מעותיו (- של המלווה, והלווה פטור מלשלם לו), לפי שבמקרה כזה בוודאי שהמשכון ניתן לו כדי שיגבה ממנו את החוב, שהרי יש למלווה כבר שטר על ההלוואה והוא יכול לגבות את החוב אפילו מנכסים משועבדים, שהרי סתם שטר יש בו שיעבוד קרקעות, ונמצא שהמלווה בטוח שמעותיו יחזרו אליו, וגם הלווה לא יכול להכחיש שלוה ממנו שהרי יש שטר על ההלוואה, וא"כ בהכרח שהמשכון ניתן לו רק כדי שיוכל לגבות את החוב ממנו, וכיון שאבד המשכון אבדו מעותיו. ע"כ הברייתא.

ומכאן שמשנתנו אינה כרבי אליעזר, שהרי לדעתו הוא שומר חנים על המשכון ואילו משנתנו אמרה שהוא שומר שכר.

תשובה: **אפילו תימא רבי אליעזר:** אפשר להעמיד את משנתנו כרבי אליעזר, אלא שבכרייתא מדובר שהמלווה לקח מהלווה משכון בשעת ההלוואה, ולכן הוא סובר שהוא לא לקח אותו כדי לגבות ממנו את החוב אלא רק ליתר ביטחון, וא"כ הוא שומר חינם. אבל במשנתנו מדובר שהוא לקח ממנו את המשכון לאחר זמן, כלומר כשהוא תבע אותו בבית דין שיחזיר לו את החוב, והוא לא שילם, ובית דין נתנו לו רשות לו לקחת ממנו משכון, שבמקרה כזה בוודאי שהוא לקח את המשכון כדי לגבות ממנו את החוב, וא"כ הוא שומר שכר.

קושיא: **והא אידי ואידי הלווה על המשכון קתני:** והרי גם במשנה וגם בכרייתא כתוב שהוא 'הלווה על המשכון' ומשמע בשעת ההלוואה.

הגמ' מתרצת באופן אחר:

אלא לא קשיא: בכרייתא מדובר שהלווה לו מעות, וא"כ המלווה שומר חינם כיון שלא נהנה מההלוואה, אבל במשנתנו מדובר שהלווה לו פירות, והמלווה נהנה מכך שהלווה לו, משום שאם היה משאירם אצלו היו נרקבים, ולכן הוא שומר שכר על המשכון.

קושיא: **והא מדקתני סיפא:** והרי מכך שבסיפא של משנתנו נאמר 'ר' יהודה אומר הלווה מעות שומר חנם הלווה פירות שומר שכר', משמע שלדעת ת"ק אין הבדל בין הלוואת מעות להלוואה פירות, ובשניהם הוא שומר שכר.

הגמ' מתרצת באופן אחר:

כולה רבי יהודה היא: אלא משנתנו כולה כדעת רבי יהודה, וכך צריך לגרוס במשנה - הלווה על המשכון וכו'.

קושיא: **אי הכי:** א"כ נמצא שמשנתנו אינה כרבי עקיבא, שהרי משנתנו אמרה שאם הלווה על המעות דינו כשומר חינם, ורבי עקיבא אמר בכרייתא (שהעמדנו אותה שמדובר שהלווה לו מעות) שדינו כשומר שכר, ואי אפשר לומר שהמשנה אינה כרבי עקיבא לפי שלמדנו במס' סנהדרין - 'סתם משנה היא כדעת רבי מאיר, סתם ספרא כדעת רבי יהודה, סתם ספרי כדעת רבי שמעון, וכולם לפי רבי עקיבא', נמצא שסתם משנה היא כרבי עקיבא, וא"כ אי אפשר להעמיד את משנתנו שלא כרבי עקיבא.

מחמת הקושיא הגמ' חוזרת בה:

אלא מחוורתא מתניתין דלא כר' אליעזר: אלא באמת צריך לומר שמשנתנו אינה כרבי אליעזר.

כעת הגמ' מבררת במה נחלקו רבי אליעזר ורבי עקיבא בכרייתא הנ"ל:

לימא בדלא שוי משכון שיעור זוזי, ובדשמואל קא מיפלגי: אולי נאמר שהם נחלקו במקרה שהמשכון לא שווה את סכום ההלוואה (= ששווה פחות, כי אם הוא בשווי ההלוואה רבי אליעזר מודה שהוא לקחו כדי לגבות ממנו את החוב), והם נחלקו בדברי שמואל שאמר – מי שהלווה לחבירו אלף זוז והשאיר אצלו בית-יד של מגל כמשכון (= כלומר דבר ששווה מעט מאוד), אם נאבד המשכון 'אבדו' האלף זוז, לפי שהמלווה הסכים לקבל את המשכון המועט הזה כדי לגבות בו את החוב. ע"כ דברי שמואל. ר"א לא סובר את דברי שמואל, שלדעתו כיון שהמשכון לא שווה את החוב הרי שהמלווה לקחו רק ליתר ביטחון כדי שהלווה לא יוכל להכחיש שלוה ממנו, ולכן אם אבד המשכון ישבע ויגבה את חובו מהלווה. ור"ע סובר את דברי שמואל, ולדעתו הוא הסכים לקבל את המשכון עבור החוב, ולכן אם אבד המשכון אבדו מעותיו ואינו יכול לגבות את החוב מהלווה.

דחייא: **אי בדלא שוי משכון שיעור זוזי, דכולי עלמא לית להו דשמואל:** אם מדובר שהמשכון לא שווה את סכום ההלוואה, הרי שלדעת כולם לא סוברים את שמואל, שלדעת ר"א המלווה לא מפסיד כלום ולדעת ר"ע הוא מפסיד רק את שווי המשכון (= שהלווה יחזיר לו את החוב וינכה לו את דמי המשכון).

והכא בדשוי שיעור זוזי, וקא מיפלגי בדר' יצחק: ומחלקותם היא במקרה שהמשכון שווה את סכום ההלוואה, והם נחלקו בדברי ר' יצחק שאמר – בעל חוב (= המלווה) קונה את המשכון לכל דבר ועניין וחייב אפילו באונסין, שנאמר **"הַשֵּׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֵבוֹט כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבְכִרְכָּו, וְלֶף תְּהִיָּה צְדָקָה לְפָנָי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ"**, כלומר אתה (= המלווה) תשיב את המשכון ללווה שיוכל לשכב בו בלילה ואז תהיה לך צדקה לפני ה', ואם המשכון לא שייך למלווה מדוע שתהיה לו צדקה לפני ה'? אלא בהכרח שהוא קונה את המשכון, וכיון שלמרות זאת הוא מחזירו ללווה לכן תהיה לו צדקה. ע"כ דברי ר' יצחק. ר"א לא סובר את דברי ר' יצחק, ולכן אם אבד המשכון ישבע ויגבה את חובו, ור"ע סובר את דברי ר' יצחק וכיון שהוא קנה את המשכון לכן אם אבד המשכון אבדו מעותיו.

דחייה: ותסבא וכו': ר' יצחק דיבר במקרה שהוא לקח ממנו משכון שלא בשעת ההלוואה, שהרי הפסוק הנ"ל עוסק בשליח בית דין שבא לגבות מהלווה משכון בגלל שלא החזיר למלווה את החוב (= וזה יתכן רק לאחר זמן מההלוואה), ומשכון כזה וודאי נלקח כדי לגבות ממנו ולכן המלווה קונה אותו, אבל ר' יצחק לא דיבר במשכון שלקח ממנו בשעת ההלוואה.

אלא משכנו שלא בשעת הלואתו כולי עלמא אית להו דרבי יצחק, והכא במשכנו בשעת הלואתו ובשומר אבידה קא מיפלגי: וכפי שלמדנו בבבלי תא - מי שהכניס את אבידת חברו לתוך ביתו (כפי שנאמר לגבי אבידה "וְאֶסְפְּתוּ אֶל תוֹךְ בֵּיתְךָ וְהָיָה עִמָּךְ עַד דְּרַשׁ אַחִיךָ אֹתוֹ וְהִשְׁבַּחְתוּ לוֹ"), לדעת רבה, דינו כשומר חנים (ואם החפץ נגנב או אבד פטור) לפי שאין לו שום הנאה מכך, ולדעת רב יוסף דינו כשומר שטר (ואם החפץ נגנב או אבד חייב) לפי שיש לו הנאה מכך, דהיינו שאם יבוא עני לבקש ממנו לחם כשהוא עוסק בשמירת האבידה הרי הוא פטור מלתת לו לפי שהעוסק במצווה פטור מן המצווה, ומחמת הנאה זו הרי הוא כשומר שטר.

ובזה נחלקו ר"ע ור"א, ולדעת ר"ע הוא כשומר שטר כיון שהוא עוסק במצווה מחמת ההלוואה והוא מרוויח מכך שהוא פטור לתת צדקה לעני, וכדברי רב יוסף, ולדעת ר"א הוא כשומר חנים וכדברי רבה.

שאלה: לימא דרב יוסף תנאי היא: כלומר דברי רבה בוודאי תלויים במחלוקתם של התנאים (ר"א ור"ע), שהרי לדעת ר"ע הוא שומר שטר ושלא כדברי רבה. אבל האם נאמר שדברי רב יוסף תלויים במחלוקת תנאים, או שאפשר להעמיד את דבריו כדעת כולם?

תשובה: לא, בשומר אבידה זכולי עלמא אית להו דרב יוסף: כלומר רב יוסף יכול לומר לך שגם ר"א סובר כמותו (שהוא שומר שטר) במקום שיש מצווה כמו לגבי שומר אבידה, אלא שכאן הוא סובר שהוא שומר חנים לפי שלדעתו אין כאן מצווה, כיון שמחלוקתם (של ר"א ור"ע) היא במקרה שהמלווה צריך את המשכון כדי להשתמש בו, והוא קיבל רשות מהלווה להשתמש בו ולפחות לו מהחוב כפי השימוש בו. לדעת ר"ע גם במקרה כזה יש לו מצווה כיון שהוא הלווה לו ולכן הוא שומר שטר, ולדעת ר"א במקרה כזה אין לו מצווה כיון שהלווה לו להנאתו (= שיוכל להשתמש במשכון) ולכן הוא שומר חנים.

*

למדנו במשנה - אבא שאול אומר מותר לאדם להשכיר משכון שהוא קיבל מהעני, ואת הכסף שהוא יקבל מההשכרה הוא יוריד מהחוב של העני.

ואף אבא שאול לא אמר אלא במרא וכו': אבא שאול דיבר דוקא על משכון כגון מרא = מעדר, ופסל = מסור, וקרדום = גרזן. שהם כלים העשויים מברזל, והשכר שמקבלים עליהם רב לעומת ההפסד מהשימוש בהם שהוא מועט.

משנה: המעביר חבית ממוקם למקום: המוביל חבית של חבירו ממוקם למקום, ונתקל באמצע הליכתו ונפלה החבית ונשברה. בין אם הוא עשה זאת בחינם ואם כן הוא 'שומר חנם', ובין אם הוא מקבל על כך תשלום ואם כן הוא 'שומר שכר', עליו להישבע שהוא לא פשע בשבירת החבית והוא פטור מלשלם. (הגמרא תבאר מדוע שומר שכר נפטר בשבועה). זו דעת ת"ק שהוא רבי מאיר.

רבי אליעזר אומר: אכן שמעתי מרבותי כרבי מאיר ש'זה וזה ישבע', אבל אני תמיה איך שומר חנם ושומר שכר יכולים להיפטר כאן בשבועה? ובגמרא תתבאר תמיהתו.

גמרא: תנו רבנן המעביר חבית וכו': הברייתא מביאה שלוש דעות בענין. הדעה הראשונה היא דעת ת"ק במשנה שכאמור הוא רבי מאיר, הסובר ששניהם נשבעים ונפטרים. הדעה השנייה היא דעת רבי יהודה שיש חילוק בין 'שומר חנם' שנשבע ונפטר, ל'שומר שכר' שמשלם. והדעה השלישית היא דעת רבי אליעזר שבמשנה משסכים עם רבי מאיר אבל מקשה עליו.

קושיא: למימרא דסבר ר' מאיר: מדברי הברייתא עולה שרבי מאיר סובר 'נתקל לאו פושע הוא' ולכן הוא פוטר את המעביר חבית, כי אדם שנתקל אינו פושע בכך שהוא נתקל. (ולדעת רבי מאיר הוא לא רק לא פושע, אלא הוא אנוס לגמרי, וכדלהלן).

אבל קשה על כך מהברייתא דלהלן.

והתניא נשברה כדו ולא סילקו נפלה גמלו ולא העמידה: ועוד לפני שהוא הספיק לסלק אותם, עברו שם בהמות וניזוקו בשברי הכד או בהתקלות בגמל. רבי מאיר מחייב בהזיקן וחכמים אומרים שהוא פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. והגמרא במסכת בבא קמא מבארת שהמחלוקת היא האם 'נתקל פושע הוא'. לדעת רבי מאיר נתקל פושע הוא ולכן הוא חייב לדעת חכמים נתקל לאו פושע ולכן הוא פטור.

אם כן ישנה סתירה בדברי רבי מאיר האם נתקל פושע הוא או לא!

תירוץ: אמר ר' אלעזר (= האמורא) **תברה:** 'שבור' את שתי הברייתות לשניים, ומי ששנה את הברייתא האחת לא שנה את השניה. ויש כאן שני תנאים שנחלקו בדעת רבי מאיר, האם 'נתקל' פושע הוא או לא. (ריטב"א).

ואתא ר' יהודה למימר: ורבי יהודה חולק וסובר, שאמנם נתקל הוא לא פושע אבל הוא גם לא אנוס, אלא הרי זה כמו גניבה ואבידה. ולכן שומר חינם ישבע ויפטר כמו בגניבה ואבידה, ואילו שומר שכר ישלם כי הוא חייב בגניבה ואבידה.

ואתא רבי אליעזר למימר: ורבי אליעזר אומר, אכן קבלתי מרבתי כרבי מאיר, אבל אינני מבין איך הם יכולים להישבע? כי בשלמא שומר חנם יכול להישבע שהוא לא פשע בנפילה של החבית, שהרי שומר חינם פטור בכל חוץ מפשיעה. אבל שומר שכר מה יעזור שהוא ישבע שהוא לא פשע, הרי הוא חייב בכל חוץ מאונס.

ואפילו שומר חנם נמי: ועוד, אפלו שומר חינם עצמו יכול להשבע רק אם החבית נפלה במקום מדרון שאז הנפילה שלה היתה קרוב לאונס. אבל שלא במקום מדרון הוא ודאי פושע בכך שהוא נתקל והוא לא יכול להשבע!

ואפילו במקום מדרון נמי: ועדיין, אפילו במקום מדרון גם כן, כל זה דוקא שאף אחד לא ראה את המקרה שהשומר חינם נפל, והוא לא יכול להשיג עדים שראו את הנפילה. אבל אם יש רואים למקרה, עליו להביא עדים ולהיפטר ולא להשבע. וכדברי איסי בן יהודה כדלהלן.

ואם כן אומר רבי אליעזר, הדבר אינו מצוי ששומר חינם ישבע!

דתינא איסי בן יהודה אומר "אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם": מהפסוק לומדים שדוקא כשאין עדים שראו את המקרה, השומר חינם נשבע ונפטר. אבל אם יש עדים, על השומר להביא את העדים שראו את האונס ולהיפטר מלשלם.

אמנם רבי מאיר חולק על רבי אליעזר בשני דברים. א. נתקל הוא לא רק לא פושע אלא הוא אנוס לגמרי, ולכן 'שומר שכר' יכול להשבע ולהיפטר. ב. הוא לא סובר כאיסי בן יהודה, ולכן גם אם ה'שומר חינם' יכול להשיג עדים הוא יכול להישבע ולהיפטר.